

Cultuur van Romantiek en Realisme

in de 19^e eeuw

Romantiek = In de periode tussen 1750 en 1850 waren er veel grote omwentelingen: **de industriële revolutie** (vanaf ca. 1750 kon met de komst van de stoommachine het industriële tijdperk zijn intrede doen. De wetenschap en de rede of ratio werden in deze periode - de tijd van de Verlichting - zeer hoog gewaardeerd.); **de Amerikaanse revolutie** (op 4 juli 1776 nam het Amerikaanse Congres de Onafhankelijkheidsverklaring aan en daarmee vocht deze kolonie zich vrij van Engeland); **de Franse revolutie** (De Bastille werd door het volk op 14 juli 1789 bestormd en zij eisten Vrijheid, gelijkheid en broederschap. De absolutistische vorsten eisten veel geld van de burgers (belastingen) om een luxueus leven te leiden. De burgers kwamen in opstand omdat zij het niet langer konden verdragen dat a) hun vorst zoveel geld opeiste en b) dat zij zo weinig rechten hadden.). Als gevolg van zowel de industriële als de Franse revolutie komt een nieuwe klasse op: de rijkere burgerij. Zij zijn de belangrijkste opdrachtgevers en afnemers van de kunst in deze periode. De Romantiek kan beschouwd worden als een stroming die reageerde op de strenge rationaliteit van de Verlichting. Ten tijde van de Verlichting was onder invloed van Descartes het idee ontstaan dat er een streng onderscheid bestond tussen de objectief waarneembare wereld en de subjectieve beleving daarvan; een scheiding tussen lichaam en geest. In de Romantiek komt een reactie op, die juist **de intuïtie, het verhevigde gevoel, de persoonlijke beleving meer centraal stelt. Het originele, individuele en authentieke wordt belangrijk in de kunst, evenals het begrip 'het sublieme'**. Sublieme kunst levert een paradoxale ervaring op die heel suggestief is: het gaat om iets dat zowel mooi, overweldigend, groots maar tegelijkertijd ook beangstigend, huiveringwekkend, duister of oneindig is. Onder invloed van de ideeën van Blake, Goethe, Carus en Baudelaire ontstaat een accent op het individuele in de kunst, op de creatieve vermogens (genie) en op de persoon van de kunstenaar. Kunstenaars werken gericht op het uitdrukken van individuele expressie (originaliteit, genialiteit; lyriek, dramatiek); gericht op schoonheid: de pure, absolute of formele kunst en de esthetiek (l'Art pour l'Art) anderzijds worden kunstenaars geïnspireerd door het verbeelden of verklanken van verhalen (mythen, legenden, sprookjes, poëzie). Zo ontstaan verschillende stijlen en stromingen en dat geldt voor alle kunstdisciplines. Aan het eind van de negentiende eeuw ontstaan grote maatschappelijke verschillen tussen de welvaart van de rijke industriële en grote armoede bij de arbeiders die in vervuilde steden woonden.

Realisme = de realisten zoeken naar een directere relatie met de natuur zelf en met de sociale werkelijkheid, realisme is meer een houding dan een stijl. De werkelijkheid wordt niet mooier weergegeven dan die is, wel kan er een persoonlijk accent gelegd worden. Het verschil is met naturalisme: daarbij wordt de werkelijkheid zo objectief/ natuurgetroou mogelijk weergegeven.

Kernpunten:

Escapisme = vluchten uit de dagelijkse wereld in:

- De Natuur – het sublieme landschap
- Exotische bestemmingen (reizen)
- De (onbereikbare) liefde
- Sprookjes, mythen
- Het verleden (de eigen geschiedenis - nationalisme)
- Dromen - hallucinaties

Belangrijke kunstenaars:

- Blake, Goethe, Carus, Baudelaire
- Schubert, Brahms, Wagner, Debussy
- Coralli, Perrot, Bournonville, Petipa
- Géricault, Delacroix, Caspar David
- Friedrich, Turner, Blake
- Manet, Monet, Van Gogh, Cézanne
- Rodin, Claudel
- Cuypers, Garnier, Paxton, Eiffel
- Hugo, Zola, Antoine, Appia, Mallarmé

Rijke burgers = aan de macht

- Rijke industriële, adel, staat.
- Kunstenaars werken in opdracht, volgens de regels (Académie, Salon)
- Autonome kunstenaars: eigen richtlijnen.
- Kunstenaar = origineel, virtuoos, geniaal, authentiek, spontaan.
- Tegenstellingen: l'Art pour l'Art <> symbolisme; absolute muziek <> programmamuziek; ballet blanc <> handelingsballet.

FUNCTIES VAN KUNST:

Levensbeschouwelijk: geschiedenis wordt als een lineair proces gezien; steeds worden verbanden gelegd tussen het specifieke en het universele: geschiedenis van het eigen nationale verleden en mythologie (bijv. Germaanse mythen); de eigen wortels (nationalisme) en de geschiedenis van de mensheid (universeel).

Esthetica: 'schoonheid' wordt een relatiever begrip, dat afhankelijk is van plaats in het historisch proces (tijd - plaats) en dat afhankelijk is van de ideologische opvattingen over kunst en schoonheid. Er is sprake van zowel lyriek als dramatiek; absolute muziek naast programma muziek (symfonisch gedicht); natuur als godsdienst (ideale natuur) en natuur als materieel feit; natuur als proces; originaliteit tegenover tradities, formele regels en voorschriften (conventies).

Opdrachtgevers: rijke burgers, adel, staat. Opleiding: toneel, dans, kunstacademies en conservatoria: de kunstwetenschappen komen op, maar daarnaast gaan kunstenaars op zoek naar hun eigen leermeesters (denk aan Van Gogh). De samenleving is georganiseerd rondom de naties of staten. Er wordt gestreefd naar vrije wereldhandel (concurrentie - kapitalistisch economisch systeem).

Vermaak: Musea en tentoonstellingen worden ter lering en vermaak bezocht; muziek wordt beleefd in intieme kring (liederencyclus) of in concertzalen (opera (grand opéra - bv. Meyerbeer; opéra comique/operette - bv. Offenbach), romantisch ballet) of in: wals, operette, vaudeville-theater. Salons, musea (Rijksmuseum, Louvre, British Museum), openbare concertzalen, schouwburgen, operahuizen worden ook sociale ontmoetingsplaatsen. Men komt er om te zien en gezien te worden, en om de expertise en inzichten over kunst te delen.

Wetenschap: Opkomst van de muziekwetenschap en kunstgeschiedenis. Er is sprake van zowel een toenemende specialisatie in de kunsten en gelijktijdig ook juist een ontwikkeling naar het gesamt-kunstwerk (Wagner). Samenwerking van architecten en ingenieurs leidt tot nieuwe ijzer/glas constructies. Er ontstaan nieuwe reproductiemogelijkheden (lithografie; fotografie). In het theater ontstaan nieuwe mogelijkheden gericht op meer realistisch spektakel als gevolg van de belichting door gaslicht en later elektriciteit. Verwetenschappelijking van het verzamelen.

Intercultureel: Effecten van kolonialisme en wereldtentoonstellingen; kennis van de wereld wordt vergroot door fotografie (zowel etnografische fotografie - gericht op classificeren, wetenschappelijk verzamelen - niet altijd vanuit een even respectvolle benadering van de lokale bevolking; reisfoto's).

<u>IN DE KUNSTEN:</u>	<u>VORMEN</u>
Muziek	Absolute muziek; programma muziek; lyriek - dramatiek; liederencyclus; symfonie; symfonisch gedicht; opera (Wagner, Verdi)
Dans	Klassiek-romantisch ballet (handelingsballet - ballet blanc: spitzen; tutu's; zweefsprongen; solo/pas de deux; corps de ballet)
Beeldende kunst	Neoclassicisme (Ingres, David); Romantiek (Géricault, Delacroix); Realisme (Manet, Courbet); Impressionisme (Monet); Rodin, Claudel; Postimpressionisme (Van Gogh, Gauguin, Seurat, Cézanne); Symbolisme (Redon). Académie, Salon - Salon des Refusées.
Fotografie	Wetenschappelijke aspecten & beweging (Niepce, Daguerre, Marey; Muybridge); reisfotografie; etnografische foto's.
Architectuur	Neoclassicisme; Neostijlen; ingenieursbouwkunst (Paxton, Eiffel)
Theater	Historiciteit (Hugo); Naturalisme (Zola, Antoine); Realisme (Ibsen); Appia's toneel van ritme/licht; (Symbolisme - Mallarmé)